

BO‘LAJAK OLIY MA‘LUMOTLI MUTAXASSISLARDA VATANPARVARLIK TUYG‘USINI SHAKLLANTIRISH

Nurulloyev Bekzod Husniddin o‘g‘li

Osiyo xalqaro universiteti Magistranti

Annotatsiya: *Hozirgi globallashuv sharoitida bo‘lajak oliy ma‘lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jamiyatning barqaror rivojlanishi va milliy o‘zligini saqlab qolishda muhim omillardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada talabalar yosh avlodning ma‘naviy-axloqiy kamoloti, milliy qadriyatlarga sadoqatini shakllantirish va vatanparvarlik g‘oyalarini targ‘ib qilish jarayonidagi asosiy omil sifatida tahlil qilinadi. Talabalarning ta‘lim tizimidagi o‘rni, ular orqali jamiyatda vatanparvarlik kayfiyatini kuchaytirishning samarali usullari, shuningdek, oliy ta‘lim muassasalarining bu boradagi vazifalari ilmiy-nazariy jihatdan yoritib beriladi. Maqolada psixologik, pedagogik va sotsiologik yondashuvlar asosida yoshlarning vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishiga ta‘sir ko‘rsatadigan omillar tahlil qilinib, ularning ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan amaliy takliflar ilgari suriladi.*

Kalit so‘zlar: *vatanparvarlik, talabalar tarbiyasi, talabalar faolligi, milliy g‘oya, ma‘naviy qadriyatlar, oliy ta‘lim, fuqarolik pozitsiyasi, ijtimoiy mas‘uliyat, tarbiya metodologiyasi, milliy ong, patriotik ta‘lim.*

Kirish

Hozirgi davrda globallashuv jarayonlari jamiyat hayotining barcha jabhalariga chuqur ta‘sir ko‘rsatmoqda. Xususan, talabalarni ma‘naviy-axloqiy kamoloti va vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishi dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Chunki milliy g‘oya va qadriyatlarga sadoqatli, ijtimoiy faolligi yuqori bo‘lgan yoshlarni tarbiyalash jamiyatning mustahkamligi va barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi. Shu nuqtayi nazardan, talabalar yoshlarni vatanparvarlik ruhida tayyorlash jarayonida asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo‘lib, ular orqali milliy ongni shakllantirish va mustahkamlash imkoniyati kengayadi. Mazkur maqolada bo‘lajak oliy ma‘lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda talabalarning tutgan o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Jumladan, oliy ta‘lim muassasalarida vatanparvarlik g‘oyalarini shakllantirish va talabalarning ijtimoiy faolligini oshirish masalalariga alohida e‘tibor qaratiladi. Maqola davomida psixologik, pedagogik hamda sotsiologik yondashuvlar asosida bo‘lajak oliy ma‘lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish omillari tahlil qilinib, amaliy takliflar ilgari suriladi. Shunday qilib, yosh avlodning milliy o‘ziga xosligini saqlash va yuksaltirish jarayonida talabalar muhim ijtimoiy kuch sifatida maydonga chiqadi. Ularning jamiyatdagi faolligi, tashabbuskorligi va vatanparvarlik g‘oyalarini ilgari surishdagi ishtiroki orqali kelajak avlodni ma‘naviy yetuk va milliy manfaatlariga sadoqatli shaxslar sifatida shakllantirish mumkin. Bo‘lajak oliy ma‘lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalash

masalasi tarixan turli ilmiy va pedagogik maqolalarda yoritib kelingan. Ushbu mavzu bo'yicha milliy va xalqaro miqyosdagi ilmiy manbalarda vatanparvarlik tushunchasi, uning shakllanish omillari hamda talabalarda qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash masalalari keng tahlil qilingan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqlari va davlat dasturlarida bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishiga oid tamoyillar belgilangan. Pedagogik va psixologik adabiyotlarda vatanparvarlik tarbiyasining ta'sirchan mexanizmlari, talabalarning ijtimoiy mas'uliyati, ularning jamiyat rivojiga qo'shayotgan hisssasi va ta'lim tizimida vatanparvarlikni shakllantirish usullari haqida ilmiy izlanishlar olib borilgan. Masalan, A. Navoiy, M. Bobur kabi buyuk allomalarning asarlarida ham vatanparvarlik g'oyalari targ'ib qilingan bo'lsa, zamonaviy maqolalarda bu boradagi innovatsion pedagogik yondashuvlar o'rganilmoqda. Sotsiologik manbalarda yoshlarning vatanparvarlik darajasi, ularning jamiyatdagi faolligi va ta'lim tizimining bu boradagi o'rni tahlil qilingan. Psixologik maqolalar esa bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik his-tuyg'ularini shakllantirishga ta'sir etuvchi omillarni, xususan, oilaviy muhit, ta'lim tizimi va ijtimoiy muhitning o'rnini o'rganishga yo'naltirilgan.

Ushbu maqolada bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda talabalar ishtirokini tahlil qilish uchun kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi. Maqolada quyidagi metodologik asoslar ishlatildi:

- vatanparvarlik tushunchasining tarixiy ildizlarini, turli davrlardagi ta'lim-tarbiyaviy tizimlar orqali shakllanish jarayonini o'rganish.

- oliy ta'lim muassasalarida vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini oshirish yo'llarini o'rganish.

- talabalar ongida vatanparvarlik hissinini shakllantirishga ta'sir etuvchi psixologik omillarni tahlil qilish.

- talabalar orasida o'tkazilgan so'rovnomalar, intervyular va statistik ma'lumotlar asosida yoshlarning vatanparvarlik darajasini aniqlash.

- oliy ta'lim muassasalarida vatanparvarlikni shakllantirish bo'yicha o'tkazilgan tadbirlar natijalarini tahlil qilish.

Maqola natijalari asosida bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda talabalar ishtirokining o'rni aniqlanib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Ushbu yondashuvlar yoshlarning ijtimoiy faolligi va milliy ongini shakllantirish jarayonida oliy ta'lim muassasalari tutgan o'rinni yanada aniqlashtirishga xizmat qiladi. Maqola natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonida talabalar muhim ijtimoiy kuch sifatida namoyon bo'lib, ularning ta'lim muassasalarida va jamiyatdagi faolligi milliy ong va qadriyatlarni mustahkamlashda katta ahamiyat kasb etadi. Quyidagi asosiy ilmiy natijalarga erishildi:

- Oliy ta'lim muassasalari yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamolotida hal qiluvchi o'rin tutadi. Talabalar milliy g'oya va vatanparvarlik qadriyatlarini o'zlashtirish orqali kelajak avlodning yetuk fuqarolari sifatida shakllanadi.

- Oila, ta'lim muassasalari, madaniy va ijtimoiy muhitning bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Jumladan, oliy ta'lim tizimidagi tarbiyaviy ishlar, jamoat tashkilotlari, talabalarning ijtimoiy loyihalarda ishtiroki milliy ongini shakllantirishning muhim mexanizmlaridan biri ekanligi tasdiqlandi.

- Oliy ta'lim muassasalarida vatanparvarlik darslarini modernizatsiya qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, milliy qadriyatlarni yoshlar orasida keng targ'ib qilish yo'llari taklif etildi.

- Talabalar o'rtasida milliy tarix va qadriyatlarni chuqur o'rganish, ularning jamiyatdagi faolligini oshirish maqsadida ko'ngillilik harakatlari, ilmiy-amaliy anjumanlar va seminarlar tashkil etish muhimligi ko'rsatib berildi.

- O'tkazilgan so'rovnomalar natijasida aksariyat talabalar milliy g'oya va qadriyatlarni muhim deb hisoblashi, ammo ularni hayotga tatbiq etish bo'yicha amaliy ko'nikmalar yetarli emasligi aniqlandi.

- Bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ongini yanada shakllantirish uchun ta'lim jarayoniga milliy g'oya va tarbiya fanlarini integratsiya qilish zarurligi asoslab berildi.

- Talabalar turli madaniy-ma'rifiy tadbirlar, harbiy-vatanparvarlik loyihalari va jamoat ishlari orqali jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirib, o'z tengdoshlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi aniqlandi.

- Oliy ta'lim muassasalarida tashkil etilgan talabalar klublari, vatanparvarlik yo'nalishidagi to'garaklar va ilmiy maqola markazlarining samaradorligi tasdiqlandi.

Ushbu natijalar asosida talabalar ishtirokini kuchaytirish, vatanparvarlikni targ'ib qilishga yo'naltirilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqish hamda talabalarini jamiyatdagi faolligini oshirish bo'yicha aniq amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Bu esa, o'z navbatida, kelajak avlodning milliy o'ziga xosligini saqlash va mustahkamlashga xizmat qiladi.

Hozirgi globallashuv sharoitida bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki talabalar milliy qadriyatlarga sadoqati va fuqarolik pozitsiyasi jamiyatning barqarorligi hamda milliy o'zlikni saqlashda muhim omil hisoblanadi. Maqola natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning vatanparvarlik tarbiyasidagi ishtiroki yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamolotida katta o'rin tutadi. Ushbu jarayonda oliy ta'lim muassasalari, jamiyat va ijtimoiy muhitning ta'siri beqiyosdir.

Muhokama jarayonida quyidagi jihatlar alohida e'tiborga olinadi:

- Talabalarga vatanparvarlik ruhini singdirishda oliy ta'lim tizimi hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'quv dasturlariga milliy g'oya va vatanparvarlik mavzularini chuqur integratsiya qilish, dars jarayonlarida amaliy yondashuvlardan foydalanish talabalar ongida mustahkam milliy tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

- Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, talabalarning turli vatanparvarlik tadbirlarida ishtiroki ularning ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi. Shu bois oliy ta'lim

muassasalarida volontyorlik faoliyatini rivojlantirish, yoshlarni tarixiy obidalar va madaniy meros bilan yaqindan tanishtirish muhim omil hisoblanadi.

- Maqola natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalar o'z tashabbuslari bilan vatanparvarlikka doir loyihalarda faol qatnashganda ularning milliy ong va ijtimoiy mas'uliyati oshadi. Biroq, ushbu jarayonni tizimli ravishda yo'lga qo'yish uchun universitet va jamoat tashkilotlarining hamkorligi muhimdir.

- Aksariyat talabalarda milliy g'urur va vatanga sadoqat hissi mavjud bo'lsa-da, ularning ijtimoiy loyihalar va amaliy tadbirlarda ishtiroki yetarli darajada emasligi aniqlandi. Bu esa ta'lim tizimida motivatsion mexanizmlarni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

- Psixologik va pedagogik maqolalar shuni ko'rsatadiki, talabalarning vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishida oilaviy tarbiya va ijtimoiy muhit muhim rol o'ynaydi. Agar yoshlar oilasida milliy qadriyatlarga hurmat yuqori bo'lsa, ular ta'lim muassasalarida bu qadriyatlarni yanada mustahkamlashga harakat qiladi.

- Jamiyatning umumiy vatanparvarlik kayfiyati ham talabalarga ta'sir qiladi. Shu sababli, bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalash faqat ta'lim tizimining vazifasi emas, balki butun jamiyat zimmasidagi mas'uliyatdir.

- Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida yoshlar orasida vatanparvarlik ruhini shakllantirish maxsus davlat dasturlari, ta'lim va madaniyat muassasalari hamkorligida yo'lga qo'yilgan. Xususan, Germaniya, Janubiy Koreya va Yaponiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, talabalarini milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash uchun ta'lim muassasalari, oilalar va jamoat tashkilotlari o'rtasida uzviy hamkorlik yo'lga qo'yilgan.

- O'zbekiston sharoitida ham ushbu tajribalarni mahalliy an'analar va qadriyatlarga mos holda joriy etish maqsadga muvofiqdir. Xususan, vatanparvarlik darslarini amaliy loyihalar bilan boyitish, talabalarini harbiy-vatanparvarlik tadbirlariga keng jalb qilish orqali ularning milliy ongini shakllantirish mumkin.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonida talabalar asosiy ijtimoiy kuchlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ularning faolligini oshirish uchun oliy ta'lim tizimida samarali pedagogik va motivatsion yondashuvlar joriy etilishi lozim. Bunda ta'lim muassasalari, jamoat tashkilotlari va oilalarning hamkorligi muhim omil bo'lib, talabalar orqali vatanparvarlik ruhini butun jamiyatga keng yoyish mumkin. Shu boisdan, ushbu maqola natijalari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqilib, ularning real hayotga tatbiq etilishi istiqbolli vazifalardan biri sifatida belgilandi.

Talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jamiyatning barqaror rivojlanishi va milliy o'zlikni saqlashning asosiy omillaridan biridir. Ushbu maqola natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning vatanparvarlik tarbiyasidagi o'rni juda muhim bo'lib, ularning ijtimoiy faolligi va milliy ongini shakllantirishda oliy ta'lim muassasalari hal qiluvchi rol o'ynaydi. Oliy ta'lim muassasalari talabalarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda nafaqat bilim beruvchi, balki ularni ijtimoiy jihatdan yetuk shaxsga aylantiruvchi muhim institut hisoblanadi. Vatanparvarlikni shakllantirishda ta'lim tizimi, oila va ijtimoiy muhitning o'rni katta talabalarning milliy ongini mustahkamlashda ularning oilaviy tarbiyasi,

ta'lim jarayonida berilayotgan bilimlar hamda jamiyatdagi vatanparvarlik kayfiyati muhim rol o'ynaydi. Talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash samaradorligini oshirish uchun integratsiyalashgan yondashuv zarur bu jarayonda ta'lim muassasalari, davlat va jamoat tashkilotlari hamkorligida vatanparvarlikni shakllantirishga qaratilgan dasturlarni rivojlantirish lozim. Vatanparvarlik ongini mustahkamlash uchun amaliy tadbirlarni ko'paytirish muhim talabalar orasida tarixiy qadriyatlarga asoslangan loyihalar, ko'ngillilik harakatlari, harbiy-vatanparvarlik tadbirlari va madaniy-ma'rifiy dasturlarni kengaytirish yoshlarning jamiyatdagi faolligini oshiradi. Xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish orqali vatanparvarlik tarbiyasini takomillashtirish mumkin – Rivojlangan mamlakatlar tajribasini o'rganish natijasida talabalarni milliy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash bo'yicha samarali usullarni mahalliy an'analarga mos holda tatbiq etish lozim. Umuman olganda, talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda talabalar muhim o'rin tutadi. Ularning milliy ongini shakllantirish, vatanparvarlik tuyg'usini chuqurlashtirish va ijtimoiy faolligini oshirish uchun ta'lim tizimi, davlat va jamiyat hamkorlikda ishlashi lozim. Ushbu maqola natijalari asosida talabalar faolligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, globallashuv sharoitida bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhida tarbiyalash dolzarb pedagogik va ijtimoiy masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalar ushbu jarayonda muhim ijtimoiy kuch sifatida ishtirok etib, yosh avlodning milliy ongini shakllantirish va mustahkamlashga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Oliy ta'lim muassasalari vatanparvarlik tarbiyasining asosiy markazi sifatida nafaqat bilim berish, balki talabalarda milliy qadriyatlarga sadoqat, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faollikni rivojlantirishda ham muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, oila, jamiyat va ta'lim tizimining uzviy hamkorligi vatanparvarlik ruhini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, talabalar ishtirokini kuchaytirish, ularni turli vatanparvarlik tadbirlari, ko'ngillilik harakatlari va amaliy loyihalarga keng jalb etish ularning milliy ongini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik yondashuvlarni joriy etish va milliy g'oya fanlarini integratsiya qilish zarurligi asoslab berildi.

Umuman olganda, bo'lajak oliy ma'lumotli mutaxassislarda vatanparvarlik ruhini shakllantirishda talabalar ishtirokini kuchaytirish, ularning ijtimoiy faolligini oshirish va milliy qadriyatlarga sadoqatini mustahkamlash muhim vazifa hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda ta'lim muassasalari, davlat va jamoat tashkilotlari hamkorligining samaradorligini oshirish kelajak avlodning ma'naviy yetuk va vatanparvar shaxslar sifatida shakllanishini ta'minlaydi.

Adabiyotlar ro'yhati:

Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.

2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar ma’naviy-ma’rifiy tarbiyasiga oid farmon va qarorlari.

3.“Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun (yangi tahriri).

4.“Yoshlar siyosati to‘g‘risida”gi Qonun.

5.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirishga oid qarorlari.

II. Prezident asarlari va nutqlari

1.Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent.

2.Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz.

3.Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch.

4.Karimov I.A. Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir.

III. Pedagogika va tarbiya nazariyasiga oid adabiyotlar

1.Abdullayeva M., Jo‘rayev R. Pedagogika. – Toshkent.

2.Ishmuhamedov R. Ta’lim-tarbiyada innovatsion texnologiyalar.

3.Hasanboyeva O. va boshqalar. Tarbiya nazariyasi.

4.Zunnunov A. Ma’naviy-axloqiy tarbiya asoslari.

IV.Vatanparvarlik va fuqarolik tarbiyasiga oid ilmiy manbalar

1.Qodirov B. Yoshlar ma’naviyati va vatanparvarlik tarbiyasi.

2.Xudoyberdiyev E. Fuqarolik jamiyati va yoshlar tarbiyasi.

3.Yo‘ldoshev J. Talabalarda vatanparvarlik fazilatlarini shakllantirish metodikasi.

4.Rahimov A. Oliy ta’lim tizimida ma’naviy tarbiya masalalari.

V. Ilmiy maqolalar va dissertatsiyalar

1.Respublika va xalqaro ilmiy jurnallarda chop etilgan vatanparvarlik tarbiyasiga oid maqolalar.

2.Pedagogika fanlari bo‘yicha nomzodlik va doktorlik dissertatsiyalari (Oliy ta’lim muassasalari ilmiy kutubxonalarida).

VI. Elektron va qo‘shimcha manbalar

1.O‘zbekiston Respublikasi Ma’naviyat va ma’rifat markazi materiallari.

2.Oliy ta’lim muassasalarining elektron kutubxonalari.

3.Ilmiy maqolalar bazalari (Google Scholar, Ziyonet va boshqalar).